

เทศน์เช้า วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เรามาทำบุญกันนะ เรามาทำบุญทำกุศล เรารู้ว่ามันทุกข์มันยาก แต่เวลาเราเกิดเราไม่รู้ว่ามันทุกข์มันยากขนาดไหน กว่าเราจะได้เกิดเป็นมนุษย์ เราเกิดเป็นมนุษย์แล้วมันก็ทุกข์ยาก แล้วตายไปแล้วก็จะไปไหน ก็จะไปทุกข์ไปยาก มันทุกข์ยากไปหมดเลย ทุกข์เป็นความจริง แต่เพราะว่าถ้ามันมีความสุข ความสุขเพราะอะไร เพราะทุกข์มันเงาจากลง เพราะพอเราพอใจมันก็มีความสุข เราต้องแสวงหานั้น เราต้องเสียดสละ

เราทำทาน.. ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี บารมี ๑๐ ทศขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมีพื้นฐาน มีทานบารมี มีศีลบารมี มีขันติบารมี ความอดทน ความวิริยะอุตสาหะมันมีเข้ามา เราจะทำคุณงามความดีได้

แต่ถ้าเราเป็นคนอ่อนแอ จิตใจอ่อนแอ เราจะทำอะไรได้ เราทำอะไรไม่ได้เลยนะ ทุกข์ไปหมด ยืนขึ้นมาไม่ได้เลย ขาสั้นไปหมดเลย แต่ถ้าเรายืนด้วยตัวของเราเองได้ เรามีความคิดของเราเอง เจตนาอย่างนี้มันเป็นบุญกุศล แต่เวลาชักชวนกันมา ดึงกันมา อันนั้นมันก็เป็นการสร้างบริษัทบริวาร มันสร้างบารมี การทำบุญกุศลมีบริษัทบริวารส่วนหนึ่ง ถ้าบริษัทบริวารมันหนักหนาเกินไป มันชักลากกันไปไม่ไหว เราก็ต้องทำของเราละ

เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เวลาเรานั่งสมาธิภาวนา เราจะไปห่วงหาอาลัยอาวรณ์กับใคร ทรัพย์สินเงินทองเราไปซื้อหามา เราไปซื้อแก้วแหวนเงินทองมานี้ เรารักษาไว้มันยังหายเลยนะ เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา กว่าจะเป็นสมาธิขึ้นมา กว่าจะมีปัญญาขึ้นมาแต่ละหน แต่ละคราว มันทุกข์ยากขนาดไหน แล้วมันเป็นนามธรรม มันสูญหายไปแล้วยิ่งกว่าแก้วแหวนเงินทองอีก แก้วแหวนเงินทองสะสมไว้ คูณ เอาไว้ในคอกของเราเขายังกระตุกเอาไปเลย เขาปล้น เขาชิงเอาไปได้

แต่ขณะที่เป็นสมาธิ เป็นปัญญาขึ้นมา มันเสื่อมสภาพไปนะ สิ่งนี้เป็นอนิจจัง ความเป็นอนิจจัง การรักษามัน การถนอมรักษา การทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ การทำให้ถึง

ความสงบแสนยาก ทำได้แล้วเราจะถนอมรักษามันไปอย่างไร มันไม่ใช่เกิดขึ้นมา คุณตีเขาเอานิพพานมาให้เราเอาไหม นิพพานนะเขาปั้มมาให้เราเอาไหม.. เราไม่เอาหรือ เราต้องการนิพพานเป็นของเรา เราเราต้องนิพพานเกิดขึ้นมาจากใจของเราใช่ไหม

ใจทุกข์ใจยากให้ทุกข์มันออกไปจากใจของเรา ให้ใจเราเป็นธรรม เป็นธรรมะขึ้นมา ไม่ใช่มรรคผลนิพพานนี้เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรรคผลนิพพานเป็นของครูบาอาจารย์ของเรา แล้วยื่นมาให้เราๆ เอาไหม เราอยากได้ อยากเอาแต่มันเอาไม่ได้! มันเป็นสังขธรรม มันเป็นความจริง

นี่ก็เหมือนกัน เราจะคิดเอา เราจะปรารถนาเอา ศีล สมาธิ ปัญญาที่เหมือนกัน เราจะไปถือบิณฑบาต เราจะไปหาเอามาจากที่ไหน มันก็เอาจากจิตของเรา มาจากการแสวงหาของเรา มาจากการกระทำของเรา แล้วการกระทำของเราว่ามันจะเป็นไปได้ มันจะทุกข์ยากไหม

ถ้ามันทุกข์ยากนะ เวลาเราถนอมรักษา คุณตี เวลาพระประพฤติปฏิบัติ เกร่งๆ ขริ่มๆ เขาว่าพระพวกนี้มันมีความรู้สึกไปโกรธแค้นใครมา ไม่ยอมพูดไม่ยอมจกกับใคร ทำไมคุณเกร่งๆ ขริ่มๆ ไอ้เกร่งๆ ขริ่มๆ นั่นนะเขาก็รักษาของเขา

ใจมันไวมาก มันปลิ้นปล้อนตลอด มันจะออกข้างนอกตลอด เรามีสติสัมปชัญญะเรารักษาไว้ เพราะกว่าจะสร้างได้ กว่าแสวงหามา หาใจของตัวนะ หาสมาธิ หาภพ หาสถานที่ของตัว หาแสนยาก! หามาแล้วต้องรักษา ถ้าไม่รักษามันหายไป พอมันหายไป มันไปไหน มันหายไปแล้วเรายังอยู่ไหม

จิตเรายังอยู่ ทุกข์เรายังอยู่กับเรา ความรู้สึกยังอยู่กับเรา แล้วสมาธิมันหายไปไหน .. สมาธิมันหายไปไหน.. ปัญญามันหายไปไหน มันมีแต่คิดขุ่นมัว คิดแต่สิ่งที่ชั่วร้าย แล้วความคิดที่ดีๆ มันหายไปไหนละ ความคิดที่ดีๆ การแสวงหาที่ดีๆ เราต้องแสวงหา เราต้องมีสติ เราต้องมีความเพียรต่อสู้กับกิเลส ความเพียรต่อสู้กับตัณหาความทะยานอยากของเรา ความเพียรต่อสู้กับสิ่งที่มันเป็นอวิชชา สิ่งที่ไม่เข้าใจ แต่มันอยากไม่เคยพอ สิ่งนั้นมันมีอยู่โดยธรรมชาติของมัน ตั้งสติ ตั้งสมาธิขึ้นมา เพื่อที่จะต่อสู้

นี่เป็นงานเป็นอันละเอียดคนนะ เวลาพูดไปงานของใจมันเรื่องไร้สาระ งานอาบ
เหงื่อต่างน้ำ งานทำหน้าที่การงานเรายังไม่มีเวลาจะทำเลย แล้วจะไปฟังงานของใจ งาน
ของใจอะไรกัน แต่เวลามันสุขมันทุกข์ล่ะ เวลามันเจ็บช้ำน้ำใจล่ะ ทำไมมันไม่หาทาง
ออกล่ะ

งานของโลก.. ไซ้ ! งานของโลกมันก็ต้องทำ คนมีตา ๒ ข้างนะ ข้างหนึ่งเกิดมา
ต้องเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เรามีหู มีตา ตาอีกข้างหนึ่ง เราต้องหาหลักใจของเรา ถ้าเราเกิดมา
เป็นคนทีฉลาดเป็นนักปราชญ์ คนที่เข้าใจ ตาหนึ่งก็ต้องทำหน้าที่การงาน พระยังต้อง
บิณฑบาตเลย ทำไมต้องบิณฑบาต ทำไมต้องทำข้อวัตร เพราะอะไร

เพราะร่างกาย คูลิ นั่งนานก็ไม่ได้ เดินนานก็ไม่ดี มันต้องสมดุลกัน นี่ก็เหมือนกัน
จะมาหมักหมมอยู่กับเรื่องของใจ แล้วร่างกายไม่ต้องกินหรือ ไม่ต้องรับใช้หรือ มันก็
ต้องเหมือนกัน เพราะเราเกิดมาโดยสัญชาตญาณ โดยสามัญสำนึกของมนุษย์ มันมีกาย
กับใจ

เรื่องของกายมันเป็นเรื่องของวิญญูะ มันเป็นผลของวิญญูะ มันเป็นผลของการเกิด
มันเป็นผลของวิบาก แต่เรื่องของใจมันมหัศจรรย์ มันเปลี่ยนแปลงได้ มันพัฒนาการได้
เรื่องของโลกเห็นใหม่มีพัฒนาการ คนมีเขาว มีปัญญา มีอำนาจวาสนา มันก็เจริญเติบโต
ในทางโลก

ถ้าคนไม่มีทางธรรม ทางธรรมเจริญเติบโตในทางโลกขนาดไหน มันไม่ตื่นไป
กับมันไง อยู่กับเขา เป็นเจ้านายเขา ไม่ใช่อยู่กับเขาเป็นจี้ข้าเขา อยู่กับเขาเป็นจี้ข้าเขานะ
ตระหนี่ถี่เหนียว โอ๊ย.. ทุกอย่างนะ..จนไม่กล้าใช้สอยมัน หามาแล้วก็ไปเป็นจี้ข้ามัน แล้ว
ถนอมรักษาไว้ แล้วเวลาตายไป มันไม่พลัดพรากจากเรา เราก็ต้องพลัดพรากจากมัน

พอเกิดมาเขาให้อาศัย เกิดมามีอำนาจวาสนา ถึงได้ทำหน้าที่การงานได้ขนาดนี้
ทำมาแล้วเราก็ใช้สอยไปตามสมควรแก่เรา ตามสมควรแก่เรานะ ต้องมีใช้สอย ต้องรักษา
ของเรา มีการเสียสละต่างๆ เสียสละเพื่อสังคม เสียสละเพื่อความร่มเย็นเป็นสุข คูลิ เรา
เสียสละได้ ลูกเต้าเรา เราเสียสละได้หมด เพราะเรามีความรักความผูกพัน อันนี้เป็น
สมบัติส่วนตัว แล้วที่เป็นสาธารณะล่ะ สิ่งที่เป็นของคนอื่นเราเสียสละไม่ได้เห็นใหม่

แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน เวลาจิตมันสงบขึ้นมาเป็นของเรา ก็อุปมา
ทั้งนั้น ทุกอย่างจะเอามาเป็นของเราๆ แล้วรักษามันได้ไหม ? การรักษามันต้องมี
สติสัมปชัญญะ ข้อวัตรปฏิบัติมันถึงมีความสำคัญ เพราะข้อวัตรมันเป็นธรรมวินัย มัน
เป็นกติกา

กฎหมายบังคับคนไทยทุกคนนะ คนไทยทุกคนจะปฏิเสธว่าไม่รู้กฎหมาย
เมืองไทยไม่ได้ ถ้าทำผิดขึ้นมาต้องมีโทษทั้งนั้น ธรรมวินัยก็เป็นอย่างนั้น ผู้ที่ประพฤติ
ปฏิบัติธรรมวินัยเป็นตัวตั้ง แล้วจริตนิสัยของเรา คนชอบเดิน ชอบนั่ง ชอบความสงบ
สัจด์ ชอบหน้าที่การงาน อันนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องส่วนตัวเราก็ต้องรักษาของเราเอง
นี่เรื่องส่วนตัวของเรา

แต่ในเรื่องกติกาสากล กติกาที่เป็นมาตรฐาน เราต้องรักษาสິงนี้ไว้ เพื่อไม่ให้
กระทบกระเทือนกัน เพื่อรักษาไว้ สิ่งนี้ต้องเคารพสิทธิต่อกัน เคารพสิทธิต่อกันก็เท่ากับ
เคารพตัวเอง เพราะอะไร เพราะเราพูดออกไปแล้วเขาจะเชื่อเราหรือไม่เชื่อเรา พูดไปแล้ว
เราจะไปบาดหมางใคร เราพูดออกไปคำพูดของเรา เราเองเราก็ไปติดคำพูดของเรา ไปติด
การกระทำของเรา เราทำไปแล้วจะกระเทือนคนโน้นใหม่ เราทำแล้วคนนี้จะพอใจไหม

ถ้าเราไม่ทำละ เราทำตามกติกา ทำตามข้อวัตรของเรา แล้วรักษาใจของเรา เพราะ
อะไรเพราะแก้วแหวนเงินทองมันยังหายได้ ทองคำเอาไว้ในเซฟเขายังปล้นยังชิงเอาไป
แล้วสิ่งที่เป็นคุณธรรมของเรา มันเสื่อมสภาพไปตามธรรมชาติของมัน เพราะมันเป็น
อนิจจัง มันเป็นอนัตตา สิ่งที่เป็นอนัตตา เพราะอนัตตามันต้องมียุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์คือเป้าหมายเป้าหมายของเราคือเราจะพ้นจากทุกข์ใช่ไหม เป้าหมาย
เราต้องมีหลักการใช่ไหม แล้วเรารักษาเป้าหมายของเรา รักษาเป้าหมายยุทธศาสตร์มัน
เป็นสัจจะความจริงจากภายใน ยุทธศาสตร์ ! เราตั้งยุทธศาสตร์เอาไว้แล้ว สิ่งที่เป็น
ภายนอก สิ่งที่เป็นการกระทำยุทธศาสตร์ของเรา เรายึดยุทธศาสตร์ของเราไว้ มันจะเป็น
อนิจจังขนาดไหน มันจะเป็นอนัตตาขนาดไหน ให้มันพัฒนา ถ้ามียุทธศาสตร์ มี
เป้าหมาย เป้าหมายของเราคืออะไร ? คือพ้นจากทุกข์

เป้าหมายของเราคือให้ใจมันมีหลักมีเกณฑ์ของมัน ใจมีหลักมีเกณฑ์นะ อย่าให้
เป็นธรรมะที่มันจัดตั้งขึ้นมา ธรรมะที่กิเลสมันสร้างขึ้นมา ธรรมเวลาประพฤติปฏิบัติ

ขึ้นมา จิตสงบขึ้นมาสภาวะธรรมมันจะเกิด จะรู้เห็นสิ่งต่างๆ เห็นแล้วมันเป็นความสุขใหม่ เหมือนเราไปร้านอาหารเลย เราสั่งอาหารมากิน เรามีความสุขใหม่ เรากินอาหารที่เราพอใจ เรากินอาหารที่เราชอบใจ เราจะมีความสุขมาก

จิตสงบขึ้นมาธรรมะมันเกิด เราได้สัมผัส เราสั่งอาหารมากิน มันเกิดสภาวะธรรม สัจธรรมมีความจริง ความจริง ความชั่ว จิตสงบ จิตพุ่งช่าน เป็นสัจธรรมใหม่ ธรรมะ อธรรม.. กุศล อกุศล นี่ไง เวลามันเกิดขึ้นมาสิ่งที่เป็นสภาวะธรรมมันเกิด มันเป็นสัจจะ ความจริงของมัน สัจจะความจริงของวิญญูจะ สัจจะความจริงของความเป็นอนิจจัง สัจจะความจริงของอนัตตาที่มันแปรสภาพ

แต่เพราะไม่มีสติ ไม่มีปัญญา ไม่มีสมาธิ ฟันตักฟ้าร้องนะ คูสิ ฟันตักแดด ออกมันมีประโยชน์กับคนได้ ฟันฟ้านี้เขาเอามาทำประโยชน์ เอามาทำไรสวนเรือกนา แดดออกเขาเก็บพลังงานเอามาใช้ได้ สภาวะธรรมที่เกิดขึ้นกับใจ เราก็ไม่เข้าใจมัน สิ่งที่เกิดขึ้นมามันก็เหมือนสภาวะธรรม ฤดูกาลมันเปลี่ยนแปลงไป

สภาวะที่จิตมันสงบ จิตมันมีความสุข จิตที่มีความทุกข์ มันมีสภาวะที่เป็นธรรมชาติของมัน นี่ไงสัจธรรม มันเป็นความจริง สัจธรรม ! แต่ไม่ใช่ของเรา เราไม่รู้ อวิชา ! มันมีอวิชาในตัวมันเอง สิ่งที่เกิดขึ้นมากับเราแท้ๆ เลย แต่เราไม่รู้จักมัน เราใช้มันไม่เป็น เราไม่มีสติสัมปชัญญะใช้มันเลย

พอเรามาศึกษาธรรมะขึ้นมา เราตั้งสติ เอ๊ะ ! นี่มันอะไร ทำไมเดี๋ยวสุขเดี๋ยวทุกข์ ทำไมเดี๋ยวมันทุกข์ล่ะ ทำไมเดี๋ยวมันสุขล่ะ ทำไมมันมีกับเรา สุขก็มีกับเรา ทุกข์ก็มีกับเรา เอ๊ะ ! แล้วต้องทำอะไรล่ะ แล้วจะรักษาอย่างไรล่ะเห็นไหม ถ้ามีพุทธศาสตร์มีเป้าหมาย ถ้าไม่มีพุทธศาสตร์ มันไม่รู้อะไรเลย

ธรรมะคืออะไร ธรรมะก็คือพระไตรปิฎกไง พุทธพจน์ไง ธรรมะคือสัจธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะคือธรรมชาติไง การเกิดและการตายก็เป็นธรรมชาติ กิเลสก็เป็นธรรมชาติ ธรรมะ..อธรรม มันมีอยู่ในธรรมชาติของมัน มีแง่บวก มีแง่ลบ เหรียญมี ๒ ด้านตลอด ความรู้สึกรู้สีกมีดีมีชั่วตลอดไป

ธรรมะปฏิบัติขึ้นมา เจริญแล้วก็เสื่อมไปตามธรรมดาของมัน แต่ออกุปปธรรม ! ออกุปปธรรมไม่ใช่ธรรม ออกุปปธรรม..ธรรมะที่คงที่ ธรรมะที่คงที่มันมี ใจที่โลเลนี้แหละ ใจที่ไม่มีหลักเกณฑ์นี้แหละ ใจที่เป็นสมาธิแล้วเสื่อมนี้แหละ แต่มันคงที่ได้ ไม่ใช่คงที่ด้วยสมาธิ มันคงที่ด้วยมรรคญาณ

ใจนี้มันกลั่นมาจากอริยสัจ มันเข้าไปในอริยสัจ ขบวนการของทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แล้วมันเข้ามาขบวนการนี้ มันเข้ามากลั่นกรองใจ ใจที่โดนกลั่นออกมา ใจกลั่นออกมาจากศีลออกมาจากธรรม มันกลั่นใจนี้ออกมาเป็นออกุปปธรรม จากน้ำสกปรกกริไสเกิดให้เป็นน้ำที่สะอาดไป จิตที่สกปรก จิตอวิชชาเปลี่ยนเป็นวิชา วิชาคือสังขารม วิชาคือมรรคญาณ วิชา.. อวิชชา เจริญมี ๒ ด้านทั้งหมด

แต่วิชาการ สิ่งที่เป็นธรรมะไม่ได้เกิดขึ้นมากับเรา เราแสวงหาสิ่งนี้ เราทำสภาวะสิ่งนี้ สิ่งที่เราทำขึ้นมา เราทำขึ้นมาเพื่ออะไร.. เพื่อไม่ให้มันหายไป เพื่อไม่ให้กิเลสมันปลิ้นไป เพื่อไม่ให้มันพลัดพรากจากเราไป สิ่งที่พลัดพรากมันเป็นสังขารม

ธรรมะเป็นธรรมชาติๆ ธรรมชาติมันแปรปรวน ธรรมชาติคือแกนของโลกมันแปรเป็นพลังงาน แม่เหล็กต่างๆ มันแปรปรวน พลังไฟฟ้ามันมีตลอดไป มันเสถียรหรือไม่เสถียรเท่านั้นเอง สิ่งที่ธรรมมันมีของมันตามธรรมชาติ

แต่ธรรมเหนือโลก ที่มันเป็นธรรมเหนือโลกมันมาจากไหน ? ธรรมเหนือโลกมันก็มาจากสภาวะที่ไม่เสถียรนี้แหละ แล้วจะทำให้มันเสถียรได้อย่างไร สิ่งที่มีมันโลเลนี้แหละ ที่มันเจริญแล้วเสื่อม.. เจริญแล้วเสื่อม จะให้มันคงที่อย่างไร แล้วให้มันเป็นสังขารมอย่างไร ครูบาอาจารย์ของเรา ผ่านวิกฤตอย่างนี้มา วิกฤตนะ !

เวลานั่งสมาธิภาวนา มันทรมาณกิเลส แล้วมันสร้างสภาวะ สร้างต่างๆ มันหลอกมาตลอดนะ กิเลสมันหลอกเรา เอาธรรมพระพุทธเจ้ามาเป็นเหยื่อล่อให้เราเห็นคล้อยตามมันไป แล้วเราก็จะเป็นเหยื่อของมันตลอดไป

แต่ถ้าเราทำขึ้นมาจนมันเห็นจริงขึ้นมา มันไม่ใช่เหยื่อล่อ มันรู้จริงเห็นจริง เราควบคุมได้เรารักษาได้ เราต้องรักษาของเราได้ เราถึงควบคุมได้เห็นไหม คูสิ เวลามรรค

ธรรมจักรมันเคลื่อนไป ปัญญามันเคลื่อนไป มีสติสัมปชัญญะพร้อมไป แล้วมันหมุน
วงรอบอย่างไร มันปล่อยาวอย่างไร มันเป็นสภาวะอย่างไร

มันปล่อยาวเป็นตทั้งคพหวน มันเป็นของชั่วคราว มันก็เป็นอนิจจังอยู่วันยังค่ำ
มันยังเป็นอนิจจังอยู่นะ มันยังเป็น สัพเพ ธัมมา อนัตตาอยู่ มีขันธ์ มีความหมั่นเพียร มี
วิริยะอุตสาหะ มีข้อวัตรปฏิบัติถนอมรักษาจากภายนอก

คูชิ ทางโลกเขาเงินหาทองมา ถ้าคนรู้จักประหยัดมัธยัสถ์ รู้จักเก็บรักษา
ครอบครัวยุคของเขาจะมั่งคั่ง ตระกูลของเขาจะมั่นคง เพราะเขารู้จักถนอมรักษา ใคร
ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใครไม่รู้จักถนอมรักษามันก็เสื่อมไปตามธรรมดา

ศีล สมาธิ ปัญญา มันเกิดมากับเราก็เหมือนกัน เราไม่รู้จักถนอมรักษา เราไม่รู้จัก
สติ ไม่รู้จักปัญญา ไม่รู้จักถนอมรักษามันขึ้นมา มันเป็นจินตมยปัญญากลายเป็น
ภวานามยปัญญาอย่างไร กลายเป็นภวานามยปัญญา แต่กำลังมันไม่พอ มันปล่อยาว..
ปล่อยาวด้วยกำลังของใจที่มันยังไม่มีอำนาจเหนือกว่ากิเลส มันก็ปล่อยาวชั่วคราว มัน
เป็นตทั้งคพหวน มันปล่อยชั่วคราวๆ เห็นไหม

คำว่าชั่วคราวคือมันยังไม่สิ้นสุดขบวนการ มันตีคืนได้ มันตีกลับได้ มันยังถก
ถวญ ! ถกถวญผลงานที่เราทำมาให้ไปอยู่ใต้อำนาจของกิเลสได้ แต่เพราะอะไร เพราะมัน
ยังกำกึ่งกันอยู่ แต่ถึงที่สุดเราซ้าแล้วซ้าเล่า เรามีความขยันหมั่นเพียร พยายามทำบ่อยครั้ง
เข้า.. บ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดกำลังของธรรม กำลังของสังกรรม กำลังของอริยสัจ กำลังของ
มรรคญาณถึงเต็มที่แล้ว มันต้องขาดออกไป !

นี่ขาดออกไป สักกายทิฐิ ความเห็นผิดของใจ มันปลดเปลื้องออกไปจากใจเลย
นี่อุปปสรรณ ! จะทำอย่างไรให้แปรสภาพอีก เป็นไปไม่ได้ ! เป็นไปไม่ได้อีกเลย แต่
ความรู้สึกล้วนนี้มีอยู่ สังกรรมมีอยู่ สังกรรมความเห็นของเรามีอยู่

สิ่งที่เกิดขึ้นมา ถ้าสิ่งที่มันเป็นวัตถุมันก็ยังมีได้ มีหายได้ มีแปรปรวนได้ การ
ประพฤติปฏิบัติมันมีการแปรปรวน โดยธรรมชาติของมันๆ แปรปรวน สังกรรมที่มัน
เกิดขึ้นมา เคี้ยวเจริญแล้วเสื่อมมันเป็นธรรมดาของมัน

แต่เพราะเรามียุทธศาสตร์ เราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรามีเป้าหมายของเรา เราขยันหมั่นเพียรของเรา เรายกขาของเราจนถึงที่สุดมันจะไม่มีการเสื่อมสภาพ มันเป็นความจริงของมันนะ มันอยู่กับเรานี้แหละ ที่ใจโลเลนี้แหละ ที่ทุกข์ๆ อยู่ที่นี่ ที่ล้มลุกคลุกคลานอยู่ที่นี่ มันสามารถยืนได้ แล้วสามารถทำเป็นจริงได้ จะเป็นสมบัติของเรา อยู่กับใจของเรา หาได้ที่นี้ละ

สมบัติข้างนอกเป็นสมบัติข้างนอก เราต้องอาศัยจริงๆ นะ ปัจจัยเครื่องอาศัยทุกคนต้องใช้มันทั้งนั้นแหละ แต่ใช้มันด้วยปัญญา ใช้มันโดยไม่เป็นจี๋ข้ามัน ใช้มันด้วยความเป็นจริงของเรา แล้วเราจะมีหนทางของเรา

ลึ้ม ๒ ตา ตาโลกกับตาธรรม โลกก็ต้องลึ้มตาข้างหนึ่ง ธรรมก็ต้องลึ้มตาข้างหนึ่ง ถ้าลึ้มตาขึ้นมาได้ เราจะมีสถานที่ไปของเรา เราจะอบอุ่นใจของเรา ศาสนาเห็นใหม่ ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ในหัวใจของเรา เราจะเข้าใจสัมผัสด้วยความเป็นจริงของเรา เอวัง